

LECTIO XIII: ΠΩΣ Η ΓΝΩΣΗ ΝΙΚΗΣΕ ΤΗ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τη νύχτα της 21ης / 22ης Ιουνίου του 168 π.Χ. πριν από τη μάχη της Πύδνας – όπου ο Αιμίλιος Παύλος νίκησε το βασιλιά της Μακεδονίας Περσέα (βλ. την εισ. στο μάθ. XII) – έγινε έκλειψη της σελήνης που τρομοκράτησε τους Ρωμαίους στρατιώτες. Ο αστρονόμος Σουλπίκιος Γάλλος, που ήταν ύπαρχος του Αιμιλίου Παύλου – ή, σύμφωνα με άλλες πηγές, χιλιάρχος – τους έκανε ένα πρόχειρο μάθημα αστρονομίας, με αποτέλεσμα να ξαναβρούντο χαμένο ηθικό τους και να κερδίσουν τη μάχη. Η παρατήρηση του Κικέρωνα (σχετικά με αυτό το περιστατικό) ότι ο Γάλλος «κατόρθωσε να απαλλάξει από τη δεισιδαιμονία (religio) τους άξεστους χωριάτες» έχει ιδιαίτερη σημασία. Από τη μια πλευρά, επαναλαμβάνει την ελληνική όσο και ρωμαϊκή αντίληψη ότι ο άνθρωπος καταδυναστεύεται από την άγνοιά του. Από την άλλη, επιβεβαιώνει – πιο πολύ ίσως για τη Ρώμη από ό,τι για την Ελλάδα – τη μονοπώληση της γνώσης από τις ανώτερες κοινωνικές τάξεις. Ο Σουλπίκιος Γάλλος – ένας «πολύ μορφωμένος άνθρωπος», όπως μας πληροφορεί ο Κικέρωνας – καταγόταν από αριστοκρατική γενιά και την επόμενη χρονιά ελεξέγη ύπατος.

ΚΕΙΜΕΝΟ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Sulpicius Gallus legatus Luci Aemili Pauli erat, qui bellum adversus Persen regem gerebat. Serena nocte subito luna defecerat; ob repentinum monstrum terror animos militum invaserat et exercitus fiduciam amiserat. Tum Sulpicius Gallus de caeli ratione et de stellarum lunaeque statu ac motibus disputavit. eoque modo exercitum alacrem in pugnam misit. Sic liberales artes Galli aditum ad illustrem illam Paulianam victoriam dederunt. Quia ille metum exercitus Romani vicerat, imperator adversarios vincere potuit!	Ο Σουλπίκιος Γάλλος ύπαρχος του Δεύκιου Αιμιλίου Παύλου ήταν, ο οποίος πόλεμο εναντίον του Περσέα βασιλιά διεξήγε. Μια ξάστερη νύχτα ξαφνικά η σελήνη εξαφανίστηκε (έγινε έκλειψη σελήνης). από το ξαφνικό φοβερό θέαμα τρόμος τις ψυχές των στρατιωτών είχε πιάσει και ο στρατός το ηθικό του είχε χάσει. Τότε ο Σουλπίκιος Γάλλος για του ουρανού τη φύση και για των αστεριών και της σελήνης τη στάση και τις κινήσεις μίλησε. Με αυτόν τον τρόπο το στρατό πρόθυμο στη μάχη έστειλε. Έτσι, οι ελευθέριες τέχνες του Γάλλου το δρόμο για εκείνη τη λαμπρή νίκη του Παύλου έδωσαν.

Επειδή εκείνος το φόβο του ρωμαϊκού στρατού είχε νικήσει, ο στρατηγός τους αντιπάλους να νικήσει μπόρεσε!

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ

adversus : πρβ. το επίθ. adversus
 Persen: αρχ. Πέρσην
 SerenaQ serēno = γαληνεύω· πρβ. σερενάτα << ιτ.
 luna: κυρ. «φωτεινή»· < *leuk-sna· πρβ. λευκ-ός, λύχ-νος
 terror: τρέω
 fiduciam: πείθω
 ratione: πρβ. ρασιοναλισμός << γαλλ.
 motibus: < moveo· πρβ. μοτέρ, μοτο-σικλέτα << γαλλ.
 alacrem: πρβ. αλέγρος << ιτ.
 pugnam: pugnus = πυγμή· μπουνιά << βεν.
 misit: > μισεύω, μισεμός
 liberales: < liber
 adytum: < adeo 1
 illustrem: in-lustris· πρβ. luna· λούστρο << ιτ.
 victoriam: victoria
 imperator: < impero· imperium
 adversaries: < adversus

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ	ΕΠΙΘΕΤΑ	ΡΗΜΑΤΑ
<u>A' ΚΛΙΣΗ</u> ΘΗΛΥΚΑ ✓ Luna-lunae = σελήνη/φεγγάρι ✓ Fiducia-fiduciae = εμπιστοσύνη ✓ Stella-stellae = αστέρι ✓ Pugna-pugnae = μάχη ✓ Victoria-victoriae = νίκη ΑΡΣΕΝΙΚΑ ✓ Perses-Persae = Περσέας <u>B' ΚΛΙΣΗ</u> ΑΡΣΕΝΙΚΑ ✓ Sulpicius-Sulpicii/i = Σουλπίκιος ✓ Aemilius-Aemilii/i = Αιμίλιος ✓ Gallus-Galli = Γάλλος ✓ Lucius-Lucii/i = Λεύκιος ✓ Paulus-Pauli = Παύλος ✓ Legatus-legati = ύπατος ✓ Animus-animi = ψυχή (singulare tantum) ✓ Modus-modi = τρόπος ✓ Adversarius-adversarii = εχθρός	<u>B' ΚΛΙΣΗ</u> ✓ Paulianus-Pauliana-Paulianum = ο/η/το του Παύλου ✓ Romanus-Romana-Romanum = Ρωμαϊκός-η-ο ✓ Adversarius-adversaria-adversarium = εχθρικός-η-ο ✓ Serenus-serena-serenum = ξάστερος-η-ο (απόλυτη έννοια, δεν έχει παραθετικά) -, -, - Serenissimus-serenissima-serenissimum ✓ Repentinus-repentina-repentinum = ξαφνικός-η-ο	<u>ΒΟΗΘΗΤΙΚΟ ΡΗΜΑ</u> ✓ sum-fui-_-esse = είμαι ✓ possum-potui---posse = είμαι <u>A' ΣΥΖΥΓΙΑ</u> ✓ do-dedi-datum-dare = δίνω ✓ dispute-disputavi-disputatum-disputare = μιλώ/συζητώ/πραγματεύομαι <u>Γ' ΣΥΖΥΓΙΑ</u> ✓ gero-gessi-gestum-gerere = διεξάγω ✓ invado-invasi-invasum-invadere = καταλαμβάνω ✓ mitto-misi-misum-mittere = στέλνω ✓ deficio-defeci-defectum-deficere = χάνομαι ✓ amitto-amisi-amisum-amittere = χάνω

ΟΥΔΕΤΕΡΑ ✓ Bellum-belli = πόλεμος ✓ Monstrum-monstri = παράξενο θέαμα ✓ Caelum-caeli = ουρανός ✓ Caela-caelorum Γ' ΚΛΙΣΗ ΑΡΣΕΝΙΚΑ ✓ rex-regis = βασιλιάς ✓ terror-terroris = τρόμος ✓ miles-militis = στρατιώτης ✓ imperator-imperatoris = στρατηγός ΘΗΛΥΚΑ ✓ nox-noctis = νύχτα ✓ ratio-rationis = φύση/λογική ✓ ars-artis = τέχνη Δ' ΚΛΙΣΗ ΑΡΣΕΝΙΚΑ ✓ Exercitus-exercitus = στρατός ✓ Motus-motus = κίνηση ✓ Metus-metus = φόβος ✓ Status-status = στάση ✓ Aditus-aditus = δρόμος/οδός	-, -, - (απόλυτη έννοια, δεν έχει παραθετικά) Γ' ΚΛΙΣΗ ✓ Alacer-alacris-alacre = πρόθυμος-η-ο ✓ Alacrior-alacrior-alacrius -, -, - ✓ Liberalis-liberalis-liberale = ελεύθερος-η-ο/ελευθέριος-α-ο ✓ Liberalior-liberalior-liberalius ✓ Liberalissimus-liberalissima-liberalissimum ✓ Illustris-illustris-illustre = λαμπρός-η-ο ✓ Illustrior-illustrior-illustrius ✓ Illustrissimus-illustrissima-illustrissimum	✓ vinco-vici-victum-vincere = νικώ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ
✓ et = και(συμπλεκτικός) ✓ -que = και(συμπλεκτικός) ✓ Ac = atque = και(συμπλεκτικός) ✓ Quia = επειδή(αιτιολογικός, υποτακτικός)	✓ De+αφαιρετική ✓ Ob+αιτιατική ✓ Ad+αιτιατική ✓ In+αιτιατική ✓ Adversarius+αιτιατική	✓ Subito = ξαφνικά(τροπικό) ✓ tum = τότε(χρονικό) ✓ sic = έτσι(τροπικό)
ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ		
✓ Is-ea-id = αυτός-η-ο (οριστική) ✓ Qui-quae-quod = ο οποίος-η οποία-το οποίο (αναφορική) ✓ ille-illa-illud = εκείνος-η-ο (δεικτική)		

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ	ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ
Sulpicius Gallus legatus Luci Aemili Pauli erat: Κύρια πρόταση κρίσεως, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό.	
Sulpicius: ονομαστική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος του ουσιαστικού β' κλίσης Sulpicius -ii/ -i Gallus: ονομαστική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος, του ουσιαστικού β' κλίσης Gallus -i legatus: ονομαστική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος του ουσιαστικού β' κλίσης legatus -i = Luci: γενική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος, του ουσιαστικού β' κλίσης Lucius -ii/ -i Aemili: γενική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος, του ουσιαστικού β' κλίσης Aemilius -ii/ -i Pauli: γενική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος, του ουσιαστικού β' κλίσης Paulus -i = erat: γ' ενικό πρόσωπο, οριστική έγκλιση, χρόνος παρατατικός του βοηθητικού ρήματος sum, fui, -, esse	erat: ρήμα Sulpicius Gallus: υποκείμενο στο erat legatus: κατηγορούμενο στο Sulpicius Gallus (μέσω του συνδετικού ρήματος erat) Luci Aemili Pauli: γενική κτητική στο legatus
qui bellum adversus Persen regem gerebat: Δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική στο Luci Aemili Pauli όπου λειτουργεί ως επιθετικός προσδιορισμός. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui, εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει κάτι το πραγματικό, ειδικότερα χρόνος χρόνος παρατατικός,, γιατί αναφέρεται στο παρελθόν και δηλώνει το σύγχρονο.	
qui: ονομαστική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος της αναφορικής αντωνυμίας qui, quae, quod bellum: αιτιατική πτώση, πτώση, ενικός αριθμός, ουδέτερο γένος του ουσιαστικού β' κλίσης bellum -i adversus: πρόθεση + αιτιατική πτώση, Persen: αιτιατική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος του ουσιαστικού α' κλίσης Perses, Persae regem: αιτιατική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος, του ουσιαστικού γ' κλίσης rex, regis gerebat: γ' ενικό πρόσωπο, οριστική έγκλιση, χρόνος παρατατικός, ενεργητικής φωνής του ρήματος gero, gessi, gestum, gerere 3 = διεξάγω.	gerebat: ρήμα qui: υποκείμενο στο gerebat bellum: αντικείμενο στο gerebat adversus Persen: εμπρόθετος προσδιορισμός της εχθρικής διάθεσης στο gerebat regem: παράθεση στο Persen
Serena nocte subito luna defecerat: Κύρια πρόταση κρίσεως, εκφέρεται με οριστική (defecerat: οριστική υπερσυντελικού) και δηλώνει το πραγματικό.	
serena: αφαιρετική πτώση, ενικός αριθμός, θηλυκό γένος, του επιθέτου β' κλίσης serenus, -a, -um nocte: αφαιρετική πτώση, ενικός αριθμός, θηλυκό	defecerat: ρήμα luna: υποκείμενο στο defecerat subito: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο defecerat

γένος του ουσιαστικού γ' κλίσης <i>nox, noctis subito</i>: τροπικό επίρρημα <i>luna</i>: ονομαστική πτώση, ενικός αριθμός, θηλυκό γένος του ουσιαστικού α' κλίσης <i>luna -ae</i> <i>defecerat</i>: γ' ενικό πρόσωπο, οριστική έγκλιση, χρόνος υπερσυντέλικος, ενεργητικής φωνής του ρήματος γ' συζυγίας <i>deficio, defeci, defectum, deficere</i>	<i>nocte</i>: αφαιρετική τοπική του χρόνου στο <i>defecerat</i> <i>Serena</i>: ονοματικός ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο <i>nocte</i>.
ob repentinum monstrum terror animos militum invaserat: Κύρια πρόταση κρίσεως, εκφέρεται με οριστική (<i>invaserat</i>: οριστική υπερσυντελικού) και δηλώνει το πραγματικό.	
<i>ob</i>: πρόθεση + αιτιατική <i>repentinum</i>: αιτιατική πτώση, ενικός αριθμός, ουδέτερο γένος του επιθέτου β' κλίσης <i>repentinus, -a, -um</i>, <i>monstrum</i>: αιτιατική πτώση, ενικός αριθμός, ουδέτερο γένος του ουσιαστικού β' κλίσης <i>monstrum -i</i> = <i>terror</i>: ονομαστική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος του ουσιαστικού γ' κλίσης <i>terror -oris</i> <i>animos</i>: αιτιατική πτώση, πληθυντικός αριθμός, αρσενικό γένος του ουσιαστικού β' κλίσης <i>animus -i</i> <i>militum</i>: γενική πτώση, πληθυντικός αριθμός, αρσενικό γένος του ουσιαστικού γ' κλίσης <i>miles, militis</i> <i>invaserat</i>: γ' ενικό πρόσωπο, οριστική έγκλιση, χρόνος υπερσυντέλικος, ενεργητική φωνή του ρήματος γ' συζυγίας <i>invado, invasi, invasum, invadere</i>	<i>invaserat</i>: ρήμα <i>terror</i>: υποκείμενο στο <i>invaserat</i> <i>animos</i>: αντικείμενο στο <i>invaserat</i> <i>militum</i>: γενική κτητική στο <i>animos</i> <i>ob monstrum</i>: εμπρόθετος προσδιορισμός του εξωτερικού αναγκαστικού αιτίου στο <i>invaserat</i> <i>repentinum</i>: ονοματικός ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο <i>monstrum</i>
et exercitus fiduciam amiserat: Κύρια πρόταση κρίσεως, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό. (Συνδέεται παρατακτικά με την προηγούμενη με τον συμπλεκτικό σύνδεσμο <i>et</i>.)	
<i>et</i>: παρατακτικός, συμπλεκτικός <i>exercitus</i>: ονομαστική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος του ουσιαστικού δ' κλίσης <i>exercitus -us</i> <i>fiduciam</i>: αιτιατική πτώση, ενικός αριθμός, θηλυκό γένος του ουσιαστικού α' κλίσης <i>fiducia -ae</i> <i>amiserat</i>: γ' ενικό πρόσωπο, οριστική έγκλιση, χρόνος υπερσυντέλικος, ενεργητική φωνή του ρήματος γ' συζυγίας <i>amitto, amisi, amissum, amittere</i>	<i>amiserat</i>: ρήμα <i>exercitus</i>: υποκείμενο στο <i>amiserat</i> <i>fiduciam</i>: αντικείμενο στο <i>amiserat</i>
Tum Sulpicius Gallus de caeli ratione et de stellarum lunaeque statu ac motibus disputavit: Κύρια πρόταση κρίσεως, εκφέρεται με οριστική (<i>disputavit</i>: οριστική παρακειμένου) και δηλώνει το πραγματικό.	

tum: χρονικό επίρρημα de: πρόθεση + αφαιρετική caeli: γενική πτώση, ενικός αριθμός, ουδέτερο γένος του ουσιαστικού β' κλίσης caelum -i ratione: αφαιρετική πτώση, ενικός αριθμός, θηλυκό γένος του ουσιαστικού γ' κλίσης ratio -onis et: παρατακτικός, συμπλεκτικός stellarum: γενική πτώση, πληθυντικός αριθμός, θηλυκό γένος του ουσιαστικού α' κλίσης stella -ae lunae: γενική πτώση, ενικός αριθμός, θηλυκό γένος, του ουσιαστικού α' κλίσης luna -ae -que: παρατακτικός, συμπλεκτικός σύνδεσμος, εγκλιτική λέξη statu: αφαιρετική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος του ουσιαστικού δ' κλίσης status -us ac = atque: παρατακτικός, συμπλεκτικός σύνδεσμος motibus: αφαιρετική πτώση, πληθυντικός αριθμός, αρσενικό γένος του ουσιαστικού δ' κλίσης motus -us disputavit: γ' ενικό πρόσωπο, οριστική έγκλιση, χρόνος παρακείμενος, ενεργητική φωνή του ρήματος α' συζυγίας disputo, disputavi, disputatum, disputare	disputavit: ρήμα Sulpicius Gallus: υποκείμενο στο disputavit de ratione: εμπρόθετος προσδιορισμός της αναφοράς στο disputavit de statu: : εμπρόθετος προσδιορισμός της αναφοράς στο disputavit (de) motibus: : εμπρόθετος προσδιορισμός της αναφοράς στο disputavit (Οι εμπρόθετοι συνδέονται παρατακτικά με τους συμπλεκτικούς συνδέσμους et και ac, πολυσύνδετο σχήμα) caeli: γενική κτητική στο ratione stellarum: γενική υποκειμενική στα statu και motibus. lunae: γενική υποκειμενική στα statu και motibus. (Οι γενικές υποκειμενικές συνδέονται παρατακτικά με το συμπλεκτικό εγκλιτικό que). Tum: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο disputavit
eoque modo exercitum alacrem in pugnam misit: Κύρια πρόταση κρίσεως, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό. (Συνδέεται με την προηγούμενη κύρια παρατακτικά με το συμπλεκτικό εγκλιτικό que.)	
eo: αφαιρετική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος, της οριστικής-επαναληπτικής αντωνυμίας is, ea, id modo: αφαιρετική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος του ουσιαστικού β' κλίσης modus -i exercitum: αιτιατική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος του ουσιαστικού δ' κλίσης exercitus -us alacrem: αιτιατική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος του τριγενούς και τρικατάληκτου επιθέτου γ' κλίσης alacer, alacris, alacre in: πρόθεση + αιτιατική pugnam: αιτιατική πτώση, ενικός αριθμός, θηλυκό γένος του ουσιαστικού α' κλίσης pugna -ae misit: γ' ενικό πρόσωπο, οριστική έγκλιση, χρόνος παρακείμενος, ενεργητική φωνή του ρήματος γ' συζυγίας mitto, misi, missum, mittere	misit: ρήμα (Sulpicius Gallus): εννοούμενο υποκείμενο στο misit exercitum: αντικείμενο στο misit alacrem: επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου στο exercitum (εξαιτίας του ρήματος δράσης misit) in pugnam: εμπρόθετος προσδιορισμός του σκοπού (τελικού αιτίου) στο misit modo: αφαιρετική οργανική του τρόπου στο misit eo: ονοματικός ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο modo.
Sic liberales artes Galli aditum ad illustrem illam Paulianam victoriam dederunt: Κύρια	

πρόταση κρίσεως, εκφέρεται με οριστική (dederunt: οριστική παρακειμένου) και δηλώνει το πραγματικό.	
Sic: τροπικό επίρρημα liberales: ονομαστική πτώση, πληθυντικός αριθμός, θηλυκό γένος του τριγενούς και δικατάληκτου τριτοκλίτου επιθέτου γ' κλίσης liberalis, -is, -e artes: ονομαστική πτώση, πληθυντικός αριθμός, θηλυκό γένος του ουσιαστικού γ' κλίσης ars, artis Galli: γενική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος του ουσιαστικού β' κλίσης Gallus -i aditus: αιτιατική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος του ουσιαστικού δ' κλίσης aditus -us ad: πρόθεση + αιτιατική illustrem: αιτιατική πτώση, ενικός αριθμός, θηλυκό γένος του τριγενούς και δικατάληκτου επιθέτου γ' κλίσης illustris, -is, -e illam: αιτιατική πτώση, ενικός αριθμός, θηλυκό γένος της δεικτικής αντωνυμίας ille, illa, illud Paulianam: αιτιατική πτώση, ενικός αριθμός, θηλυκό γένος του επιθέτου β' κλίσης Paulianus, -a, -um victoriam: αιτιατική πτώση, ενικός αριθμός, θηλυκό γένος του ουσιαστικού α' κλίσης victoria -ae dederunt: γ' πληθυντικό πρόσωπο, οριστική έγκλιση, χρόνος παρακειμένου, ενεργητική φωνή του ρήματος α' συζυγίας do, dedi, datum, dare	dederunt: ρήμα artes: υποκείμενο στο dederunt aditum: αντικείμενο στο dederunt liberales: ονοματικός ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο artes Galli: γενική κτητική στο artes ad victoriam: εμπρόθετος προσδιορισμός του σκοπού στο dederunt illustrem: ονοματικός ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός στο Paulianam victoriam illam: ονοματικός ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός στο illustrem Paulianam victoriam Paulianam: ονοματικός ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός στο victoriam Sic: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο dederunt
Quia ille metum exercitus Romani vicerat: Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση, η οποία λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα potuit της κύριας πρότασης. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο quia, εκφέρεται με οριστική, γιατί εκφράζει αντικειμενική αιτιολογία, ειδικότερα χρόνου υπερσυντελικού, αφού αναφέρεται στο παρελθόν και δηλώνει το προτερόχρονο.	
quia: υποτακτικός, αιτιολογικός σύνδεσμος = επειδή. ille: ονομαστική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος, της δεικτικής αντωνυμίας ille, illa, illud = εκείνος, -η, -ο. metum: αιτιατική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος, δ' κλίση, του ουσιαστικού metus -us = φόβος. exercitus: γενική ενικός αριθμός, αρσενικό γένος, δ' κλίση, του ουσιαστικού exercitus -us = στρατός. Romani: γενική ενικός αριθμός, αρσενικό γένος, β' κλίση, του επιθέτου Romanus, -a, -um = ρωμαϊκός, -ή, -ό → το επίθετο δεν σχηματίζει παραθετικά: α. ως εθνικό, β. ως παραγωγό από ουσιαστικό (< Roma). vicerat: γ' ενικό οριστική έγκλιση, υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής του ρήματος vinco, vici, victum, vincere 3 = (κατα)νικώ	vicerat: ρήμα ille: υποκείμενο στο vicerat. metum: αντικείμενο στο vicerat. exercitus: γενική υποκειμενική στο metum. Romani: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο exercitus.

imperator adversarios vincere potuit: Κύρια πρόταση κρίσεως, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό.	
imperator: ονομαστική πτώση, ενικός αριθμός, αρσενικό γένος του ουσιαστικού γ' κλίσης imperator -oris adversarios: αιτιατική πτώση, πληθυντικός αριθμός, αρσενικό γένος του ουσιαστικού β' κλίσης adversarius -ii vincere: απαρέμφατο, χρόνος ενεστώτας, ενεργητική φωνή του ρήματος γ' συζυγίας vinco, vici, victum, vincere potuit: γ' ενικό πρόσωπο, οριστική έγκλιση, χρόνος παρακείμενος του ανώμαλου ρήματος possum, potui, -, posse	potuit: ρήμα imperator: υποκείμενο στο potuit και στο vincere (ταυτοπροσωπία) vincere: αντικείμενο στο potuit και τελικό απαρέμφατο adversarios: αντικείμενο του απαρεμφάτου vincere